

cognitio quam dilectio: propter quod Philosophus in VI. Ethic. (cap. viii. & xii.) prætulit virtutes intellectuales moralibus. Sed eorum quæ sunt supra nos, & præcipue Dei dilectio cognitioni præfertur. Et ideo caritas est excellentior fide.

Ad secundum dicendum, quod fides non operatur per dilectionem sicut per instrumentum, ut dominus per servum; sed sicut per formam propriam: & ideo ratio non sequitur.

Ad tertium dicendum, quod idem bonum est objectum caritatis, & spei; sed caritas importat unionem ad illud bonum, spes autem distantiam quandam ab eo. Et inde est quod caritas non respicit illud bonum ut arduum, sicut spes: quod enim jam (a) unitum est, non habet rationem ardui. Et ex hoc apparet quod caritas est perfectior spe.

ARTICULUS VII. 122

Utrum sine caritate possit esse aliqua vera virtus.

1. 2. quæst. lxxv. art. 2. & 4. & ver. quæst. xlv. art. 6. & quod. xlii. art. 12. fin.

Ad septimum sic proceditur. Videtur quod sine caritate possit esse aliqua vera virtus. Virtus enim proprium est bonum actum producere. Sed illi qui non habent caritatem, faciunt aliquos bonos actus; puta dum nudum vestiunt, famelicum pascunt, & similia operantur. Ergo sine caritate potest esse aliqua vera virtus.

2. Præterea. Caritas non potest esse sine fide: procedit enim ex fide non fides, ut Apostolus dicit I. ad Timoth. i. Sed in infidelibus potest esse vera caritas, dum concupiscentias cohibent; & vera iustitia, dum recte iudicant. Ergo vera virtus potest esse sine caritate.

3. Præterea. Scientia, & ars virtutes quadam sunt, ut patet in VI. Ethic. (cap. iiii. & iv.) Sed huiusmodi inveniuntur in hominibus peccatoribus non habentibus caritatem. Ergo vera virtus potest esse sine caritate.

Sed contra est quod Apostolus dicit I. ad Corinth. xlii. 3. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Sed virtus vera multum prodest, secundum illud Sapient. vii. 7. Sobrietatem, & iustitiam docet, prudentiam, & virtutem; quibus in vita nihil est utilius hominibus. Ergo sine caritate vera virtus esse non potest.

(a) Et cum m. s. Tarraco & Alcan. scilicet possim. Ali. unum.

Respondeo dicendum, quod virtus ordinatur ad bonum, ut supra habitum est (1. 2. quæst. lvi. art. 3.) Bonum autem principaliter est finis: nam ea quæ sunt ad finem, non dicuntur bona nisi in ordine ad finem. Sicut ergo duplex est finis, unus ultimus, & alius proximus; ita etiam est duplex bonum, unum quidem ultimum, & universale; & aliud proximum, & particulare. Ultimum quidem, & principale bonum hominis est Dei fructio, secundum illud Psalm. lxxiii. 27. *Mibi arboreare Deo bonum est*: & ad hoc ordinatur homo per caritatem.

Bonum autem secundarium, & quasi particulare hominis potest esse duplex: unum quidem quod est vere bonum, utpote ordinabile, quantum est in se, ad principale bonum, quod est ultimus finis; aliud autem est bonum apparens, & verum, quia adducit ad finali bono. Sic ergo patet quod virtus vere simpliciter est illa quæ ordinat ad principale bonum hominis, sicut etiam Philosophus in VII. Physic. (text. 17.) dicit, quod virtus est dispositio perfectæ ad optimum.

Et sic nulla vera virtus potest esse sine caritate. Sed si accipiatur virtus, secundum quod est in ordine ad aliquem finem particularem, sic potest aliqua virtus dici sine caritate, inquantum ordinatur ad aliquod particulare bonum. Sed si illud particulare bonum non sit verum bonum, sed apparens, virtus etiam quæ est in ordine ad hoc bonum, non erit vera virtus, sed falsa similitudo virtutis; sicut non est vera virtus avarorum prudentia, qua excogitant diversa genera lucrorum; & avarorum iustitia, qua gravium damnorum metu continentur aliena; & avarorum temperantia, qua luxuriæ, quæ sumptuosa est, cohibent appetitum; & avarorum fortitudo, qua ut ait Horatius Lib. I. epist. 1.

Per mare pauperiem fugiunt, per saxa, per ignes;

ut Augustinus dicit in IV. Lib. contra Julianum (cap. 111 circ. med.) Si vero illud bonum particulare sit verum bonum, puta conservatio civitatis, vel aliquid huiusmodi, erit quidem vera virtus, sed imperfecta, nisi referatur ad finale, & perfectum bonum.

Et secundum hoc simpliciter vera virtus sine caritate esse non potest. Ad primum ergo dicendum, quod actus alicujus caritate carentis potest esse duplex. Unus quidem secundum hoc quod caritate caret, utpote cum facit aliquid in ordine ad id per quod caret caritate: & talis actus semper est malus, sicut Augustinus dicit in IV. con-

tra Julianum (cap. 111. a med.) quod actus infidelis, inquantum est infidelis, semper est peccatum, etiam si nudum operari, vel quicquid aliud huiusmodi faciat, ordinans ad finem suæ infidelitatis. Alius autem potest esse actus caritate carentis, non secundum id quod caritate caret, sed secundum quod habet aliquod aliud donum Dei, vel fidem, vel spem, vel etiam naturæ bonum, quod non totum per peccatum tollitur; ut supra dictum est (quæst. x. art. 4. & 1. 2. quæst. lxxxv. art. 1. & 2.) Et secundum hoc sine caritate potest quidem esse aliquis actus bonus ex suo genere, non tamen perfecte bonus, quia deest debita ordinatio ad ultimum finem.

Ad secundum dicendum, quod cum finis se habeat in agibilibus, sicut principium in speculabilibus, sicut non potest esse simpliciter vera scientia, si desit recta æstimatio de primo, & indemonstrabili principio; ita non potest esse simpliciter vera iustitia, aut vera caritas, si desit ordinatio debita ad finem, quæ est per caritatem, quantumcumque aliquis se recte circa alia habeat.

Ad tertium dicendum, quod scientia, & ars de sui ratione important ordinem ad aliquod particulare bonum, non autem ad ultimum finem humanæ vitæ, sicut virtutes morales, quæ simpliciter faciunt hominem bonum, ut supra dictum est (in corp. art. & 1. 2. quæst. lxxvii. art. 1.) Et ideo non est similis ratio.

ARTICULUS VIII. 123

Utrum caritas sit forma virtutum.

Sup. quæst. lv. art. 3. & III. dist. xxiii. quæst. 111. art. 1. quæst. 1. & dist. xxvii. quæst. 11.

11. art. 4. quæst. 3. & ver. quæst. xlv. art. 3. & ver. quæst. 11. art. 3.

Ad octavum sic proceditur. Videtur quod caritas non sit forma virtutum. Forma enim alicujus rei vel est exemplaris, vel essentialis. Sed caritas non est forma exemplaris aliarum virtutum, quia sic oporteret quod alias virtutes essent ejusdem speciei cum ipsa: similiter etiam non est forma essentialis aliarum virtutum, quia non distingueretur ab aliis. Ergo nullo modo est forma virtutum.

2. Præterea. Caritas comparatur ad alias virtutes ut radix, & fundamentum, secundum illud Eph. iii. 17. *In caritate radicari, & fundari*. Radix autem, vel fundamentum non habet rationem formæ, sed magis rationem materiæ, quia est prima pars in generatione. Ergo caritas non est forma virtutum.

3. Præterea. Forma, & finis, & efficiens non coincidunt in idem numero, ut patet in II. Physic. (text. 70.) Sed caritas dicitur finis, & mater virtutum. Ergo non debet dici forma virtutum.

Sed contra est quod Ambrosius dicit (im- plic. in princ. comment. cap. viii. l. Cor.) caritatem esse formam virtutum.

Respondeo dicendum, quod in moralibus forma actus attenditur principaliter ex parte finis. Cujus ratio est, quia principium moralium actuum est voluntas; cuius objectum, & quasi forma est finis. Semper autem forma actus consequitur formam agentis. Unde oportet quod in moralibus id quod dat actui ordinem ad finem, de ei & formam.

Manifestum est autem secundum prædicta (art. præc.) quod per caritatem ordinatur actus omnium aliarum virtutum ad ultimum finem: & secundum hoc ipsa dat formam actibus omnium aliarum virtutum; & pro tanto dicitur esse forma virtutum: nam & ipsa virtutes dicuntur in ordine ad actus formatos.

Ad primum ergo dicendum, quod caritas dicitur esse forma aliarum virtutum, non quidem exemplariter, aut essentialiter, sed magis effective, inquantum scilicet omnibus formam imponit, secundum modum prædictum (in corp. art.)

Ad secundum dicendum, quod caritas comparatur fundamento, & radici, inquantum ex ea sustentantur, & hincuntur omnes alias virtutes; & non secundum rationem, qua fundamentum, & radix habent rationem causæ materialis.

Ad tertium dicendum, quod caritas dicitur finis aliarum virtutum, quia omnes alias virtutes ordinat ad finem suum. Et quia mater est quæ in se concipit ex alio, ex hac ratione dicitur mater aliarum virtutum, quia ex appetitu finis ultimi concipit actus aliarum virtutum, imperando ipsos.

QUÆSTIO XXIV.

De caritatis subjecto,

in duodecim articulis divisæ.

Deinde considerandum est de caritate in comparatione ad subiectum: & circa hoc quaruntur duodecim.

Primo, utrum caritas sit in voluntate tantum in subiecto.

Secundo, utrum caritas causetur in homine ex actibus præcedentibus, vel ex infusione divina.

Tertio, utrum infundatur secundum capacitatem naturalium.

Quarto, utrum attingatur in habente ipsam.

Quin-

eo quod inest subiecto; & secundum hoc augetur in eo qui certius eadem scibilia cognoscit nunc quam prius. Similiter etiam & caritas habet duplicem quantitatem; sed secundam eam quæ est ex parte objecti, non augetur, ut dictum est (in corp.) Unde relinquatur quod per solam intentionem augetur.

Ad secundum dicendum, quod additio luminis ad lumen potest intelligi sic, quod intenditur in aere propter diversitatem luminarium causantium lumen; sed talis distinctio non habet locum in proposito: quia non est nisi unum luminare influens lumen caritatis.

Ad tertium dicendum, quod infusio caritatis importat quandam mutationem secundum habere caritatem, & non habere: & ideo oportet quod aliquid adveniat quod prius non infuit. Sed augmentatio caritatis importat mutationem secundum magis, & minus habere: & ideo non oportet quod aliquid insit quod prius non infuit; sed quod magis insit quod prius minus inerat. Et hoc est quod facit Deus, caritatem augendo, scilicet quod magis insit, & quod perfectius similitudo Spiritus Sancti participetur in anima.

ARTICULUS VI. 129

Utrum quilibet actu caritatis caritas augetur.

1. 2. quæst. LII. art. 3. & I. dist. XIX. quæst. 11. art. 3.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod quolibet actu caritatis caritas augetur. Quod enim potest id quod majus est, potest id quod minus est. Sed quilibet actus caritatis potest mereri vitam æternam; quæ majus est quam simplex caritatis augmentum, quia vita æterna includit caritatis perfectionem. Ergo multo magis quilibet actus caritatis caritatem auget.

2. Præterea. Sicut habitus virtutum acquiruntur generatur ex actibus; ita etiam augmentum caritatis causatur per actum caritatis. Sed quilibet actus virtuosus operatur ad virtutis generationem. Ergo etiam quilibet actus caritatis operatur ad caritatis augmentum.

3. Præterea. Gregorius dicit (in Pastoral. P. III. cap. 1. admonit. 35. à med. & Bernard. epist. xci. & serm. 2. in fest. Purific. in fin.) quod in via Dei stare retrocedere est. Sed nullus, dum movetur actu caritatis, retrocedit. Ergo quicumque movetur actu caritatis, procedit in via Dei. Ergo quolibet actu caritatis caritas augetur.

(a) A tempore. (b) Ita msa. passim & ceteri. Garcia, & Nicolajus si augetur tantum in tanto tempore. (c) Ita passim. Edit. Rom. pro quo habet. quousque. Col. Acan. in affectum ferventiorum, quo conetur &c.

Sed contra est quod effectus non excedit virtutem causæ. Sed quandoque aliquis aflu caritatis cum aliquo (a) tempore, vel remissione committitur. Non ergo perducit ad excellentiorem caritatem, sed magis disponit ad minorem.

Respondeo dicendum, quod augmentum spiritualis caritatis quodammodo simile est corporali augmento. Augmentum autem corporale in animalibus, & plantis non est motus continuus; ita scilicet quod (b) si aliquid tantum augetur in tanto tempore, necesse sit quod proportionaliter in quolibet parte illius temporis augetur, sicut contingit in motu locali: sed per aliquod tempus natura operatur disponens ad augmentum, & nihil augens actu; & postmodum producit in effectum id ad quod disposuerat, augendo ipsum animal, vel plantam in actu. Ita etiam non quolibet actu caritatis caritas actu augetur; sed quilibet actus caritatis disponit ad caritatis augmentum, in quantum ex uno actu caritatis homo redditur promptior iterum ad agendum secundum caritatem; & habilitate crescente, homo proutipit (c) in adum ferventiorum dilectionis, quo conetur ad caritatis profectum: & tunc caritas augetur in actu.

Ad primum ergo dicendum, quod quilibet actus caritatis meretur vitam æternam, non quidem statim exhibendam, sed suo tempore. Similiter etiam quilibet actus caritatis meretur caritatis augmentum; non tamen statim augetur, sed quando aliquis conatur ad huiusmodi augmentum.

Ad secundum dicendum, quod etiam in generatione virtutis acquisitæ non quilibet actus complet generationem virtutis; sed quilibet operatur ad eam ut disponens; & ultimus, qui est perfectior, agens in virtute omnium præcedentium reducit eam in actum; sicut etiam est in multis guttis cavantis lapidem.

Ad tertium dicendum, quod in via Dei procedit aliquis, non solum dum actu caritas ejus augetur, sed etiam dum disponitur ad ejus augmentum.

AR

ARTICULUS VII. 130

Utrum caritas augetur in infinitum.

III. dist. xvii. quæst. 2. art. 4. & ver. quæst. 11. art. 11. ad 17. & quæst. 11. art. 2. ad 10.

Ad septimum sic proceditur. Videtur quod caritas non augetur in infinitum. Omnis enim motus est ad aliquem finem, & terminum, ut dicitur in II. Metaph. (text. 8. & 9.) Sed augmentum caritatis est quidam motus. Ergo tendit ad aliquem finem, & terminum. Ergo caritas in infinitum non augetur.

2. Præterea. Nulla forma excedit capacitatem sui subiecti. Sed capacitas creaturæ rationalis, quæ est subiectum caritatis, est finita. Ergo caritas in infinitum augeri non potest.

3. Præterea. Omne finitum per continuum augmentum potest perungere ad quantitatem alterius finiti quantumcumque majoris; nisi forte id quod accrescit per augmentum, semper sit minus & minus; sicut Philosophus dicit in III. Physic. (text. 57. & seq.) quod si uni lineæ addatur quod subtrahitur ab alia lineæ, quæ in infinitum dividitur, in infinitum additione facta, nunquam peringeretur ad quandam determinatam quantitatem, quæ est composita ex duabus lineis diversis, ea scilicet ex qua additur, & ea cui additur quod ex alia subtrahitur. Quod in proposito non contingit. Non enim necesse est ut secundum caritatis augmentum sit minus quam primum; sed magis probabile est quod sit æquale, aut majus. Cum ergo caritas patriæ sit quiddam finitum, si caritas viæ in infinitum augeri potest, sequitur quod caritas viæ possit sibi adæquare caritatem patriæ: quod est inconveniens. Non ergo caritas viæ in infinitum potest augeri.

Sed contra est quod Apostolus dicit ad Philip. 111. 12. Non quod jam acceperim, aut jam perfectus sim; sequor autem, si quo modo comprehendam: ubi dicit Glossa (ord. Nic. de Ly. ex Aug. enar. in Psalm. LXXIX. versus fin.). Nemo fidelium, est multum profecerit, dicat, Sufficit mihi. Qui enim hoc dicit, de via exit ante finem. Ergo semper caritas in via potest magis ac magis augeri.

Respondeo dicendum, quod terminus augmento alicujus forme potest præstigi tripliciter. Uno modo ex ratione ipsius formæ, quæ habet terminatam mensuram, ad quam cum perventum fuerit, non potest ultra procedi in

(a) Vulgata acceperim Scilicet ut supra

forma; sed si ultra processum fuerit, perveniet ad aliam formam; sicut patet in pallore, cujus terminus per continuum altitatem aliquis transit, vel ad albedinem, vel ad nigredinem pervenit. Alio modo ex parte agentis, cujus virtus non se extendit ad ulterius augendum formam in subiecto. Tertio ex parte subiecti, quod non est capax ulterioris perfectionis.

Nullo autem istorum modorum imponitur terminus augmento caritatis in statu viæ. Ipsa enim caritas secundum rationem propriæ speciei terminum augmenti non habet: est enim participatio quadam infinitæ caritatis, quæ est Spiritus Sanctus. Similiter etiam causa agens caritatem est infinitæ virtutis, scilicet Deus. Similiter etiam ex parte subiecti terminus huic augmento præstigi non potest: quia semper caritate crescente, superexcrecit habitus ad ulterius augmentum. Unde relinquatur quod caritatis augmento nullus terminus præstigatur in hac vita.

Ad primum ergo dicendum, quod augmentum caritatis est ad aliquem finem; sed ille finis non est in hac vita, sed in futura.

Ad secundum dicendum, quod capacitas creaturæ rationalis per caritatem augetur: quia per ipsam cor dilatatur, secundum illud II. ad Corinth. vi. 11. Cor nostrum dilatatum est; & ideo adhuc ulterius manet habitus ad majus augmentum.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit in his quæ habent quantitatem eandem rationis, non autem in his quæ habent diversam rationem quantitatis; sicut lineæ, quantumcumque crescat, non attingit quantitatem superficiei. Non est autem eadem ratio quantitatis caritatis viæ, quæ sequitur cognitionem fidei, & caritatis patriæ, quæ sequitur visionem apertam. Unde non sequitur ratio.

ARTICULUS VIII. 131

Utrum caritas in hac vita possit esse perfecta.

Inf. quæst. CXXXIV. art. 2. & III. dist. xxv. quæst. 1. art. 4. & dist. xxix. quæst. 1. art. 8. quæst. 1. art. 2. & ver. quæst. x. art. 10. & 11. & op. xvii. cap. v. v. l. 1. & 2. & 3. & 4. & 5. & 6. & 7. & 8. & 9. & 10. & 11. & 12. & 13. & 14. & 15. & 16. & 17. & 18. & 19. & 20. & 21. & 22. & 23. & 24. & 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. & 32. & 33. & 34. & 35. & 36. & 37. & 38. & 39. & 40. & 41. & 42. & 43. & 44. & 45. & 46. & 47. & 48. & 49. & 50. & 51. & 52. & 53. & 54. & 55. & 56. & 57. & 58. & 59. & 60. & 61. & 62. & 63. & 64. & 65. & 66. & 67. & 68. & 69. & 70. & 71. & 72. & 73. & 74. & 75. & 76. & 77. & 78. & 79. & 80. & 81. & 82. & 83. & 84. & 85. & 86. & 87. & 88. & 89. & 90. & 91. & 92. & 93. & 94. & 95. & 96. & 97. & 98. & 99. & 100.

Ad octavum sic proceditur. Videtur quod caritas in hac vita non possit esse perfecta. Maxime enim hæc perfectio in Apotolis fuisse. Sed in eis non fuit: dicit enim Apostolus ad Philip. 111. 12. Non quod jam (a) comprehenderim, aut perfectus sim. Ergo caritas in hac vita perfecta esse non potest.

Præ

Unde & Apostolus dicit ad Coloss. 1. 12. *Qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in luminibus.*

Ad secundum dicendum, quod forma non excedit materiam proportionem, sed sunt ejusdem generis. Similiter etiam gratia, & gloria ad idem genus referuntur: quia gratia nihil est aliud quam quedam inchoatio gloriæ in nobis. Sed caritas, & natura non pertinent ad idem genus: & ideo non est similis ratio.

Ad tertium dicendum, quod Angelus est intellectualis naturæ; & secundum suam conditionem competit ei ut totaliter feratur in omne id in quod fertur, ut in I. habitum est (quæst. LXII. art. 6.) Et ideo in superioribus Angelis fuit major conatus, & ad bonum in perseverantibus, & ad malum in cadentibus: & ideo inferiorum Angelorum persistentes facti sunt meliores, & cadentes facti sunt peiores alii. Sed homo est naturæ rationalis, cui competit esse quandoque in potentia, & quandoque in actu: & ideo non oportet quod feratur totaliter in id quod fertur; sed ejus qui habet meliorem naturam, potest esse minor conatus, & è converso. Et ideo non est simile.

ARTICULUS IV. 127

Utrum caritas augetur per additionem.

1. 2. quæst. LII. art. 1. & quæst. LXVI. art. 1. & I. dist. XVII. quæst. 11. art. 1. & ver. quæst. 1. art. 11. & quod. 12. art. 13.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod caritas augetur nisi quantum. Nihil enim augetur nisi quantum. Duplex autem est quantitas, scilicet dimensiva, & virtualis: quarum prima caritati non convenit, cum sic quedam spiritualis perfectio; virtualis autem quantitas attenditur secundum objecta; secundum quæ caritas non crescit, quia minima caritas diligit omnia quæ sunt ex caritate diligenda. Ergo caritas non augetur.

2. Præterea. Id quod est in termino, non recipit augmentum. Sed caritas est in termino, quasi maxima virtutum existens, & summus amor optimi boni. Ergo caritas augeti non potest.

3. Præterea. Augmentum quidam motus est. Ergo quod augetur, movetur. Quod ergo augetur essentialiter, movetur essentialiter. Sed non movetur essentialiter, nisi quod corrumpitur, vel generatur. Ergo caritas non potest augeti essentialiter, nisi forte de novo generetur, vel corrumpatur: quod est inconveniens.

Sed contra est quod Augustinus dicit super Joan. (implic. tract. LXXIV. parum ante med. & expres. epist. CLXXXVI. ol. CVI. inter princ.

& med.) quod caritas meretur augeti, ut aucta mereatur & perfici.

Respondeo dicendum, quod caritas via potest augeti.

Ex hoc enim dicimus esse viatores, quod in Deum tendimus, qui est ultimus finis nostræ beatitudinis. In hac autem via tanto magis procedimus, quanto Deo magis propinquamus: cui non appropinquatur passibus corporis, sed affectibus mentis. Hanc autem propinquitatem facit caritas, quia per ipsam mens Deo unitur. Et ideo de ratione caritatis viæ est ut possit augeti: si enim non posset augeti, jam cessaret viæ processus. Et ideo Apostolus caritatem viam nominat, dicens I. ad Corinth. XII. 31. *Adhibe excellentiorem viam vobis demonstrabo.*

Ad primum ergo dicendum, quod caritati non convenit quantitas dimensiva, sed solum quantitas virtualis; quæ non solum attenditur secundum numerum objectorum, ut scilicet plura, vel pauciora diligantur; sed etiam secundum intensiorem actus, ut magis, vel minus aliquid diligitur: & hoc modo virtualis quantitas caritatis augetur.

Ad secundum dicendum, quod caritas est in summo ex parte objecti, in quantum scilicet ejus objectum est summum bonum: & ex hoc sequitur quod ipsa sit excellentior aliis virtutibus. Sed non omnis caritas est in summo quantum ad intensiorem actus.

Ad tertium dicendum, quod quidam dixerunt, caritatem non augeti secundum suam essentiam, sed solum secundum radicationem in subiecto, vel secundum fervorem.

Sed hi propriam vocem ignoraverunt. Cum enim accidens sit, ejus esse est inesse. Unde nihil est aliud ipsam secundum essentiam augeti, quam eam magis inesse subiecto; quod est magis eam radicari in subiecto. Similiter etiam ipsa essentialiter est virtus ordinata ad actum. Unde idem est ipsam augeti secundum essentiam, & ipsam habere efficaciam ad producendum ferventioris dilectionis actum. Augetur ergo essentialiter, non quidem ita quod esse incipiat, vel esse desinat in subiecto, sicut objecto illa procedit; sed ita quod magis, ac magis in subiecto esse incipiat.

ARTICULUS V. 128

Utrum caritas augetur per additionem.

1. 2. quæst. LII. art. 2. & I. dist. XVII. quæst. 11. art. 2. & ver. quæst. 1. art. 11. cor. & ad 10. & 12.

AD quintum sic proceditur. Videtur quod caritas augetur per additionem. Sicut enim est augmentum secundum quantitatem

corporalem; ita secundum quantitatem virtutalem. Sed augmentum quantitatis corporalis fit per additionem: dicit enim Philoſophus in I. de generat. (text. 31.) quod augmentum est processus magnitudinis ad incrementum. Ergo etiam augmentum caritatis, quod est secundum virtutalem quantitatem, erit per additionem.

2. Præterea. Caritas in anima est quoddam spirituale lumen, secundum illud I. Joan. 1. 10. *Qui diligit fratrem suum, in lumine manet.* Sed lumen crescit in aere per additionem, sicut in domo lumen crescit, alia candela superaccensa. Ergo etiam caritas crescit in anima per additionem.

3. Præterea. Augetur caritatem ad Deum pertinet, sicut & ipsam creare, secundum illud II. ad Corinth. IX. 10. *Augmentum incrementum frugum justitiae vestrae.* Sed Deus primo infundendo caritatem aliquid facit in anima quod ibi prius non erat. Ergo etiam augendo caritatem aliquid ibi facit quod prius non erat: ergo caritas augetur per additionem.

Sed contra est quod caritas est forma simplex. Simplex autem additum simplici non facit aliquid majus, ut probatur in III. Physic. (text. 59.) & III. Metaph. (text. 16.) Ergo caritas non augetur per additionem.

Respondeo dicendum, quod omnis additio est aliquid ad aliquid. Unde in omni additione oportet saltem præintelligere distinctionem eorum quorum unum additur alteri ante ipsam additionem. Si ergo caritas addatur caritati, oportet præsupponi caritatem additam, ut distinctam à caritate cui additur, non quidem ex necessitate secundum esse, sed saltem secundum intellectum. Posset enim Deus etiam quantitatem corporalem augete, addendo aliquam magnitudinem non prius existentem, sed tunc creatam: quæ quamvis prius non fuerit in rerum natura, habet tamen in se unde ejus distinctio intelligi possit à caritate cui additur. Si ergo caritas addatur caritati, oportet præsupponere, ad minus secundum intellectum, distinctionem unius caritatis ab alia.

Distinctio autem in formis est duplex una quidem secundum speciem; alia autem secundum numerum. Distinctio quidem secundum speciem in habitibus est secundum objectorum diversitatem; distinctio vero secundum numerum est secundum diversitatem subiecti. Potest ergo contingere quod aliquis habitus per additionem augetur, dum extenditur ad quadam objecta ad quæ prius se non extendebat; & sic augetur scientia Geometriæ in eo qui de novo incipit scire aliqua geometricalia quæ prius nesciebat. Hoc autem non

(a) Ita cod. Alcan. & edit. Patav. 1712. nisi quod hæc habet consequentur. Al. consequatur esse ipsius formæ, (item rei) formam &c.

potest dici de caritate: quia etiam minima caritas se extendit ad omnia illa quæ sunt ex caritate diligenda. Non ergo talis additio in augmento caritatis potest intelligi, præsupposita distinctione secundum speciem caritatis additæ ad eam cui additur.

Relinquitur ergo quod si fiat additio caritatis ad caritatem, hoc fiat præsupposita distinctione secundum numerum, quæ est secundum diversitatem subiectorum; sicut albedo augetur per hoc quod album additur albo, quamvis hoc augmentum non fiat aliquid magis album. Sed hoc in proposito dici non potest: quia subiectum caritatis non est nisi mens rationalis. Unde tale caritatis augmentum fieri non posset, nisi per hoc quod una mens rationalis alteri adderetur: quod est impossibile. Quamvis etiam si esset possibile, tale augmentum faceret majorem diligentem, non autem magis diligentem. Relinquitur ergo quod nullo modo caritas augeti potest per additionem caritatis ad caritatem, sicut quidam ponunt.

Sic ergo caritas augetur solum per hoc quod subiectum magis ac magis participat caritatem, id est secundum quod magis reductur in actum illius, ac magis subditur illi. Hic enim est augmenti modus proprius cujuslibet formæ quæ intenditur, eo quod est hujus formæ totaliter consistit in eo quod inhaeret susceptibili. Et ideo cum magnitudo rei (a) consequitur esse ipsius, formam esse majorem; hoc est eam magis inesse susceptibili, non autem aliam formam adventive. Hoc enim esset, si forma haberet aliquam quantitatem ex se ipsa, non per comparisonem ad subiectum. Sic ergo & caritas augetur per hoc quod intenditur in subiecto; & hoc est ipsam augeti secundum essentiam; non autem per hoc quod caritas addatur caritati.

Ad primum ergo dicendum, quod quantitas corporalis habet aliquid, in quantum est quantitas, & aliquid, in quantum est forma accidentalis. In quantum est quantitas, habet quod sit distinguibilis secundum situm, vel secundum numerum: & ideo hoc modo consideratur augmentum magnitudinis per additionem, ut patet in animalibus. In quantum vero est forma accidentalis, est distinguibilis solum secundum subiectum; & secundum hoc habet proprium augmentum, sicut & alie formæ accidentales, per modum intensiōnis ejus in subiecto; sicut patet in his quæ rarefunt, ut probatur in IV. Physic. (text. 80. & seq.) Et similiter etiam scientia habet quantitatem, in quantum est habitus, ex parte objectorum; & sic augetur per additionem, in quantum aliquis plura cognoscit: habet etiam quantitatem, in quantum est quadam forma accidentalis, ex

(a) Ita cod. Alcan. & edit. Patav. 1712. nisi quod hæc habet consequentur. Al. consequatur esse ipsius formæ, (item rei) formam &c.

Quinto, utrum augeatur per additionem.
Sexto, utrum quolibet actu augeatur.
Septimo, utrum augeatur in infinitum.
Octavo, utrum caritas viæ possit esse perfecta.

Nono, de diversis gradibus caritatis.
Decimo, utrum caritas possit diminui.
Undecimo, utrum caritas semel habita possit amitti.

Duodecimo, utrum amittatur per unum actum peccati mortalis.

ARTICULUS I. 124

Utrum voluntas sit subiectum caritatis.

III. dist. xxvii. quæst. 11. art. 3. & dist. xxx. art. 1. corp. & cetera. quæst. xiv. art. 5. corp. & ad 5. & 12.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod voluntas non sit subiectum caritatis. Caritas enim amor quidam est. Sed amor secundum Philosophum (Lib. II. Top. 111. in explic. loci 25) est in concupiscibili. Ergo & caritas est in concupiscibili, & non in voluntate.

2. Præterea. Caritas est principalissima virtutum, ut supra dictum est (quæst. præc. art. 6.) Sed subiectum virtutis est ratio. Ergo videtur quod caritas sit in ratione, & non in voluntate.

3. Præterea. Caritas se extendit ad omnes actus humanos secundum illud I. ad Corinth. ult. 14. *Omnia vestra in caritate fiant.* Sed principium humanorum actuum est liberum arbitrium. Ergo videtur quod caritas maxime sit in libero arbitrio sicut in subiecto, & non in voluntate.

Sed contra est quod obiectum caritatis est bonum, quod etiam est obiectum voluntatis. Ergo caritas est in voluntate sicut in subiecto.

Respondetur dicendum, quod cum duplex sit appetitus, sensitivus scilicet, & intellectivus, qui dicitur voluntas, ut in I. habitum est (quæst. lxxx. art. 2.) utriusque obiectum est bonum, sed diversimode: nam obiectum appetitus sensitivi est bonum per sensum apprehensum, obiectum vero appetitus intellectivi, vel voluntatis est bonum sub communi ratione boni prout est apprehensibile ab intellectu. Caritatis autem obiectum non est aliquid bonum sensibile, sed bonum divinum, quod solo intellectu cognoscitur.

Et ideo caritatis subiectum non est appetitus sensitivus, sed appetitus intellectivus, id est voluntas.

Ad primum ergo dicendum, quod concupiscibilis est pars appetitus sensitivi, non autem appetitus intellectivi, ut in I. ostensum

est (quæst. lxxx. art. 2.) Unde amor qui est in concupiscibili, est amor sensitivi boni. Ad bonum autem divinum, quod est intelligibile, concupiscibilis se extendere non potest, sed sola voluntas. Et ideo concupiscibilis subiectum caritatis esse non potest.

Ad secundum dicendum, quod voluntas etiam secundum Philosophum in III. de Anima (text. 42.) in ratione est. Et ideo per hoc quod caritas est in voluntate, non est aliena a ratione. Tamen ratio non est regula caritatis, sicut humanarum virtutum; sed regulatur a Dei sapientia, & excedit regulam rationis humanæ, secundum illud Ephes. 111. 19. *Supereminentem scientia caritatem Christi.* Unde non est in ratione sicut in subiecto, sicut prudentia; neque sicut in regulato, sicut iustitia, vel temperantia; sed solum per quamdam affectionem voluntatis ad rationem.

Ad tertium dicendum, quod liberum arbitrium non est alia potentia a voluntate, ut in I. dictum est (quæst. lxxx. art. 4.) Et tamen caritas non est in voluntate secundum Philosophum liberi arbitrii, cuius actus est eligere. Electio enim est eorum que sunt ad finem. Voluntas autem est ipsius finis, ut dicitur in III. Ethic. (cap. 11. circ. med.) Unde de caritas, cuius obiectum est finis ultimus, magis debet dici esse in voluntate quam in libero arbitrio.

ARTICULUS II. 125

Utrum caritas causetur in nobis ex infusione.

I. dist. xvii. quæst. 11. art. 2. & 3. & III. cont. cap. cl. & opus. xv. cap. 111. & Rom. viii. lect. 5.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod caritas non causetur in nobis ex infusione. Illud enim quod est commune omnibus creaturis, naturaliter hominibus inest. Sed, sicut Dionysius dicit in iv. cap. de div. Nom. (par. 1. lect. 5.) *omnibus diligibile, & amabile est bonum divinum, quod est obiectum caritatis.* Ergo caritas inest nobis naturaliter, & non ex infusione.

2. Præterea. Quanto aliquid est magis diligibile, tanto facilius diligi potest. Sed Deus est maxime diligibilis, cum sit summe bonus. Ergo facilius est ipsum diligere quam alia. Sed ad alia diligenda non indigemus aliquo habitu infuso. Ergo nec etiam ad diligendum Deum.

3. Præterea. Apostolus dicit I. ad Timotheum. 1. 5. *Finis precepti est caritas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.* Sed hæc tria pertinent ad actus humanos. Ergo caritas causetur in nobis ex actibus præ-

ARTICULUS III. 126

Utrum caritas infundatur secundum capacitatem naturalium.

I. P. quæst. lxi. art. 6. & I. dist. xvii. quæst. 1. art. 3. & III. dist. xxxi. art. 4.

præcedentibus, & non ex infusione.

Sed contra est quod Apostolus dicit Rom. v. 5. *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.*

Respondetur dicendum, quod sicut dictum est (quæst. præc. art. 1.) caritas est amicitia quædam hominis ad Deum, fundata super communicatione beatitudinis æternæ. Hæc autem communicatio non est secundum dona naturalia, sed secundum dona gratuita: quia, ut dicitur Rom. vi. 23. *gratia Dei vita æterna.* Unde & ipsa caritas facultatem naturæ excedit. Quod autem excedit naturæ facultatem, non potest esse neque naturale, neque per potentias naturales acquisitum: quia effectus naturalis non transcendit suam causam.

Unde caritas non potest neque naturaliter nobis inesse, neque per vires naturales esse acquisita: sed per infusionem Spiritus Sancti, qui est amor Patris, & Filii, cuius participatio in nobis est ipsa caritas (a) creata, sicut supra dictum est (quæst. præc. art. 2.)

Ad primum ergo dicendum, quod Dionysius loquitur de dilectione Dei, quæ fundatur super communicatione naturalium bonorum: & ideo naturaliter omnibus inest. Sed caritas fundatur super quadam communicatione supernaturali. Unde non est similis ratio.

Ad secundum dicendum, quod sicut Deus secundum se est maxime cognoscibilis, non tamen a nobis propter defectum nostræ cognitionis: quæ dependet a rebus sensibilibus; ita etiam Deus in se est maxime diligibilis, in quantum est obiectum beatitudinis. Sed hoc modo non est maxime diligibilis a nobis, propter inclinationem affectus nostri ad visibilia bona. Unde patet quod ad Deum maxime diligendum hoc modo necesse est quod nostris cordibus caritas infundatur.

Ad tertium dicendum, quod cum caritas dicitur in nobis procedere ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, hoc referendum est ad actum caritatis, qui ex præmissis excipitur.

Vel etiam hoc dicitur, quia huiusmodi actus disponunt hominem ad recipiendum caritatis infusionem. Et similiter etiam dicendum est de eo quod Augustinus dicit (tract. 28. in epist. Joan. ante med.) quod *simor inroducit caritatem*, & de hoc quod dicitur in Glossa (interl. in princ.) Matth. 1. quod *fides generat spem, & spes caritatem.*

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod caritas infundatur secundum capacitatem naturalium. Dicitur enim Math. xxv. 15. quod *dedit unicuique secundum propriam virtutem.* Sed caritatem nulla virtus præcedit in homine, nisi naturalis: quia sine caritate nulla est virtus, ut dictum est (quæst. præc. art. 7.) Ergo secundum quantitatem virtutis naturalis infunditur homini caritas a Deo.

2. Præterea. Omnium ordinationum ad invicem secundum proportionem primo; sicut videmus quod in rebus naturalibus forma proportionatur materia, & in donis gratuiti gloria proportionatur gratiæ. Sed caritas, cum sit perfectio nature, comparatur ad capacitatem naturalem sicut secundum ad primum. Ergo videtur quod caritas infundatur secundum naturalium capacitatem.

3. Præterea. Homines, & Angeli secundum eandem rationem participant beatitudinem, quia in utroque est similis beatitudinis ratio, ut habetur Matth. xxii. & Luc. xxv. Sed in Angelis caritas, & alia dona gratuita sunt data secundum capacitatem naturalium, ut Magister dicit I. dist. II. Lib. Sent. Ergo idem videtur esse in hominibus.

Sed contra est quod dicitur Joan. iii. 8. *Spiritus, ubi vult spirat:* & I. ad Cor. xii. 11. *Hæc omnia operatur unus & idem Spiritus, dividens singulis, prout vult.* Ergo caritas datur non secundum capacitatem naturalium; sed secundum voluntatem Spiritus sua dona distribuentis.

Respondetur dicendum, quod unicuique rei quantitas dependet a propria causa rei, quia universalior causa effectum majorem producit. Caritas autem, cum superexcedat proportionem naturæ humanæ, ut dictum est (art. præc.) non dependet ex aliqua naturali virtute, sed ex sola gratia Spiritus Sancti cum infundentis. Et ideo quantitas caritatis non dependet ex conditione naturæ, vel ex capacitate naturalis virtutis, sed solum ex voluntate Spiritus Sancti distribuentis sua dona, prout vult. Unde & Apost. dicit ad Eph. iv. 7. *Unicuique nostram data est gratia secundum mensuram donationis Christi.*

Ad primum ergo dicendum, quod illa virtus secundum quam sua dona Deus dat unicuique, est dispositio, vel preparatio præcedens, sive conatus gratiam accipientis. Sed hæc etiam dispositio, vel conatus prævenit Spiritus Sanctus movens mentem hominis vel plus, vel minus, secundum suam voluntatem.

2. Præterea Augustinus dicit in Lib. xxxiii. Qq. (quæst. xxxvi. circ. princ.) quod *nutrimentum caritatis est diminutio cupiditatis; sed ubi est perfectio caritatis, nulla est cupiditas*. Sed hoc non potest esse in hac vita, in qua sine peccato vivere non possumus, secundum illud I. Joan. 1. 8. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus*. Omne autem peccatum ex aliqua inordinata cupiditate procedit. Ergo in hac vita caritas perfecta esse non potest.

3. Præterea illud quod jam perfectum est, non potest ulterius crescere. Sed caritas in hac vita semper potest augeri, ut dictum est (art. præc.) Ergo caritas in hac vita non potest esse perfecta.

Sed contra est quod Augustinus dicit super I. Canon. Joan. (tract. v. ante med.) *Caritas, cum fuerit roborata, perficitur; cum autem ad perfectionem venerit, dicitur, Cupio dissolvi, & esse cum Christo*. Sed hoc possibile est in hac vita, sicut in Paulo fuit. Ergo caritas in hac vita potest esse perfecta.

Respondeo dicendum, quod perfectio caritatis potest intelligi dupliciter: uno modo ex parte diligibilis; alio modo ex parte diligentiis. Ex parte quidem diligibilis perfecta est caritas ut diligatur aliquid, quantum diligibile est. Deus autem tantum diligibilis est, quantum bonus est: bonitas autem ejus est infinita: unde infinita diligibilis est. Nulla autem creatura potest eum diligere infinite, cum qualibet virtus creata sit finita. Unde per hunc modum nullius creatura caritas potest esse perfecta, sed solum caritas Dei, qua seipsum diligit.

Ex parte vero diligentis tunc est caritas perfecta, quando diligit tantum, quantum potest. Quod quidem contingit tripliciter. Uno modo sic quod totum cor hominis actualiter semper feratur in Deum: & hæc est perfectio caritatis patriæ, quæ non est possibilis in hac vita, in qua impossibile est, propter humanæ vitæ infirmitatem, semper actu cogitare de Deo, & moveri dilectione ad ipsum. Alio modo ut homo studium suum deputet ad vacandum Deo, & rebus divinis, prætermittis aliis, nisi quantum necessitas præsentis vitæ requirit: & ista est perfectio caritatis, quæ est possibilis in vita; non tamen est communis omnibus habentibus caritatem. Tertio modo ita quod habitualiter aliquis totum cor suum ponat in Deo, ita scilicet quod nihil cogitet, vel velit quod divina dilectioni sit contrarium: & hæc perfectio est communis omnibus caritatem habentibus.

Ad primum ergo dicendum, quod Apollolus negat de se perfectionem patriæ: unde Glossa (August. Lib. II. de peccator. mer. & remis. cap. xlii. ad fin.) ibidem dicit, quod

perfectus erat viator, sed nondum ipse inveniit perfectionem pervenit.

Ad secundum dicendum, quod hoc dicitur propter peccata venialia, quæ non contrariantur habitui caritatis, sed actui; & ita non repugnant perfectioni viæ, sed perfectioni patriæ.

Ad tertium dicendum, quod perfectio viæ non est perfectio simpliciter: & ideo semper habet quo crescat.

ARTICULUS IX. 132

Utrum convenienter distinguantur tres gradus caritatis, incipientis, proficiens, & perfecta.

Ios. quæst. clxxxiii. art. 4. & quæst. clxxxiv. art. 2. & III. dist. xxix. quæst. 1. art. 8. & op. lxi. cap. 11. & p. xxxiv.

Ad nonum sic proceditur. Videtur quod inconvenienter distinguantur tres gradus caritatis, scilicet caritas incipientis, proficiens, & perfecta. Inter principium enim caritatis, & ejus ultimam perfectionem sunt multi gradus medii. Non ergo unum solum medium debuit poni.

2. Præterea. Statim cum caritas incipit esse, incipit etiam proficere. Non ergo debet distinguí caritas proficiens à caritate incipiente.

3. Præterea. Quantumcumque aliquis habeat in hoc mundo caritatem perfectam, potest ejus caritas augeri, ut dictum est (art. 7. huj. quæst.) Sed caritatem augeri est ipsam proficere. Ergo caritas perfecta non debet distinguí à caritate proficiente. Inconvenienter ergo prædidi tres gradus caritatis assignantur.

Sed contra est quod Augustinus dicit super I. Canon. Joan. (tract. v. post med.) *Caritas cum fuerit nata, nutritur; quod pertinet ad incipientes: cum fuerit nutrita, roboratur; quod pertinet ad proficientes: cum fuerit roborata, perficitur; quod pertinet ad perfectos*. Ergo est triplex gradus caritatis.

Respondeo dicendum, quod spirituale augmentum caritatis considerari potest quantum ad aliquid simile corporali hominis augmento: quod quidem quamvis in plurimas partes distingui possit, habet tamen aliquas determinatas distinctiones secundum determinatas actiones, vel studia, ad quæ homo perducitur per augmentum: sicut infantilis ætas dicitur, antequam habeat usum rationis; postea autem distinguitur alius status hominis, quando jam incipit loqui, & ratione uti; iterum tertius status ejus est pueritas, cum jam incipit posse generare; & sic deinde, quousque pervenitur ad perfectum.

Ira

ARTICULUS X. 133

Utrum caritas possit diminui.

I. dist. xvii. quæst. 11. art. 5. & mal. quæst. vii. art. 2.

Ad decimum sic proceditur. Videtur quod caritas possit diminui. Contraria enim nata sunt fieri circa idem. Sed augmentatio, & diminutio sunt contraria. Cum ergo caritas augetur, ut dictum est supra (art. 4. hujus quæst.) videtur etiam quod possit diminui.

2. Præterea Augustinus XI. Confess. (cap. xxix.) ad Deum loquens, dicit: *Minus te amat qui tecum aliquid amat: & in Lib. lxxxiii. Qq. (quæst. xxxvi. circ. princ.) dicit, quod nutrimentum caritatis est diminutio cupiditatis*. Ex quo videtur quod etiam è converso augmentum cupiditatis sic diminutio caritatis. Sed cupiditas, qua amat aliquid aliud quam Deus, potest in homine crescere. Ergo caritas potest diminui.

3. Præterea. Sicut Augustinus dicit VIII. super Genes. ad litt. (cap. xi. circ. med.) *non ita Deus operatur hominem justum, justificando eum, ut, si absciderit, maneat in absente quod fecit*. Ex quo potest accipi quod eodem modo Deus operatur in homine, caritatem ejus conservando, quo operatur primo è caritate infundendo. Sed in prima caritatis infusione minus se præparant Deum minorem caritatem infundit. Ergo etiam in conservatione caritatis minus se præparant minorem caritatem conservat. Potest ergo caritas diminui.

Sed contra est quod caritas in Scriptura igni comparatur, secundum illud Cant. vii. 6. *Lampades ejus, scilicet caritatis, lampades ignis, atque flammarum*. Sed ignis, quamdiu manet, semper ascendit. Ergo caritas, quamdiu manet, ascendere potest; sed descendere, id est diminui, non potest.

Respondeo dicendum, quod quantitas caritatis, quam habet in comparatione ad objectum proprium, minui non potest, sicut neque augetur, ut supra dictum est (art. 4. huj. quæst. ad 2.)

Sed cum augetur secundum quantitatem quam habet per comparationem ad subiectum, hic oportet considerare, utrum ex hac parte diminui possit. Si autem diminuat, oportet quod vel diminuat per aliquem actum, vel per solam cessationem ab actu. Per cessationem quidem ab actu diminuantur virtutes ex actibus acquisitæ, & quandoque etiam corrumpuntur, ut supra dictum est (1. 2. quæst. 1. 11. art. 3.) Unde de amicitia Philosophus dicit in VIII. Ethic. (cap. v. parum à princ.) quod *multas amicitias inappellatio solvit, id est non*

non appellare amicum, vel non colloqui ei. Sed hoc ideo est, quia conservatio uniuscuiusque rei dependet ex sua causa. Causa autem virtutis acquiritur est actus humanus. Unde, cessantibus humanis actibus, virtus acquisita diminuitur: & tandem totaliter corrumpitur. Sed hoc in caritate locum non habet: quia caritas non causatur ab humanis actibus, sed solum à Deo, ut supra dictum est (art. 2. hu. quest.) Unde relinquitur quod etiam cessante actu, propter hoc nec diminuitur, nec corrumpitur, si desit peccatum in ipsa cessatione.

Relinquitur ergo quod diminutio caritatis non possit causari nisi vel à Deo, vel ab aliquo peccato. A Deo quidem non causatur aliquis defectus in nobis nisi per modum poenæ, secundum quod subtrahit gratiam in poenam peccati. Unde nec ei competit diminueri caritatem nisi per modum poenæ. Poena autem debetur peccato.

Unde relinquitur quod si caritas diminuitur, causa diminutionis eius sit peccatum vel effective, vel meritorie. Neutro autem modo peccatum mortale diminuit caritatem, sed totaliter corrumpit ipsam & effective, quia omne peccatum mortale contrariatur caritati, ut infra dicitur (art. 12. hu. quest.) & etiam meritorie, quia cum peccando mortaliter aliquis contra caritatem agit, dignum est ut Deus ei subtrahat caritatem.

Similiter etiam nec per peccatum veniale caritas diminui potest neque effective, neque meritorie. Effective quidem non, quia ad ipsam caritatem non attingit: caritas enim est circa finem ultimum; veniale autem peccatum est quædam inordinatio circa ea quæ sunt ad finem: non autem diminuitur amor finis ex hoc quod aliquis inordinationem aliquam committit circa ea quæ sunt ad finem; sicut aliquando contingit quod aliqui infirmi multum amantes sanitatem, inordinate tamen se habent circa diætæ observationem; sicut etiam in speculativis scientiis falsæ opiniones circa ea quæ deducuntur ex principis non diminuant certitudinem principiorum. Similiter etiam veniale peccatum non meretur diminutionem caritatis: cum enim aliquis delinquit in minori, non meretur detrimentum pati in maiori. Deus enim non plus se avertit ab homine quam homo avertit se ab ipso. Unde qui inordinate se habet circa ea quæ sunt ad finem, non meretur detrimentum pati in caritate, per quam ordinatur ad ultimum finem.

Unde consequens est quod caritas nullo modo diminui possit, directe loquendo; po-

(a) *Agentem.*

(b) *Ita cum cod. Alcan. edit. pasim. Theologi non semper.*

test tamen indirecte dici diminutio caritatis dispositio ad corruptionem ipsius: que sit vel per peccata venialia, vel etiam per cessationem ab exercitio operum caritatis.

Ad primum ergo dicendum, quod contraria sunt circa idem, quando subiectum æqualiter se habet ad utrumque contrarium. Sed caritas non eodem modo se habet ad augmentum, & diminutionem: potest enim habere causam (a) augentem, sed non potest habere causam minuentem, sicut dictum est (in corp.). Unde ratio non sequitur.

Ad secundum dicendum, quod duplex est cupiditas. Una quidem, qua finis in creaturis constituitur; & hæc mortificat totaliter caritatem, cum sit venenum ipsius, ut Augustinus dicit ibid. Et hoc facit quod Deus minus amat, scilicet quam debet amari ex caritate, non quidem caritatem diminuendo, sed eam totaliter tollendo. Et sic intelligendum est quod dicitur: *Minus te amat qui tecum aliquid amat*: subditur enim: *Quod non propter te amat*. Quod non contingit in peccato veniali, sed solum in mortali. Quod enim amatur in peccato veniali, propter Deum amatur habitu, etsi non actu. Est autem alia cupiditas venialis peccati, (b) quæ semper diminuitur per caritatem. Sed tamen talis cupiditas caritatem diminuit: non potest, ratione jam dicta (in corp. art.)

Ad tertium dicendum, quod in infusione caritatis requiritur motus liberi arbitrii, sicut supra dictum est (1. 2. quest. cxlxi. art. 3.) Et ideo illud quod diminuit intentionem liberi arbitrii, dispositive operatur ad hoc quod caritas infundenda sit minor. Sed ad conservacionem caritatis non requiritur motus liberi arbitrii: alioquin non remaneret in dormientibus. Unde per impedimentum intentionis motus liberi arbitrii non diminuitur caritas.

ARTICULUS XI. 134

Utrum caritas semel habita possit amitti.

III. dist. xxxi. quest. 1. art. 2. & IV. dist. xiv. quest. 1. art. 4. quest. 1. cor. & V. cent. cap. lxxix. & ver. quest. 11. art. 12.

AD undecimum sic proceditur. Videtur quod caritas semel habita non possit amitti. Si enim amittitur, non amittitur nisi propter peccatum. Sed ille qui habet caritatem, non potest peccare: dicitur enim I. Joannis 1. 9. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quia semen ipsius in eo mansit*.

net; & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. Caritatem autem non habent nisi filii Dei: ipsa enim est que distinguit inter filios regni, & filios peccationis, ut Augustinus dicit in XV. de Trinit. (cap. xviii. in princ.) Ergo ille qui habet caritatem, non potest eam amittere.

2. Præterea. Augustinus dicit in VIII. de Trinit. (cap. vii. in princ.) quod *dilectio, si non est vera, dilectio dicenda non est*. Sed, sicut ipse (alius Auctor) dicit in epist. ad Julianum Comitem, seu Lib. de salutari. docum. (cap. vii.) *caritas que deficere potest, nunquam vera fuit*. Ergo neque caritas fuit. Si ergo caritas semel habeatur, nunquam amittitur.

3. Præterea. Gregorius dicit in homil. Pentecostes (xxx. in Evang. paulo à princ.) quod *amor Dei magna operatur, si est; si desinit operari, caritas non est*. Sed nullus magna operando amittit caritatem. Ergo si caritas inest, amitti non potest.

4. Præterea. Liberum arbitrium non inclinatur ad peccatum nisi per aliquod motum ad peccandum. Sed caritas excludit omnino motum ad peccandum, & amorem sui, & cupiditatem, & quicquid huiusmodi est. Ergo caritas amitti non potest.

Sed contra est quod dicitur Apocal. 11. 4. *Habeo adversum te pauca, quod primam caritatem reliquisti*.

Respondeo dicendum, quod per caritatem Spiritus Sanctus in nobis habitat, ut ex supra dictis patet (art. 2. quest. cxlii. & cxlii.) Tripliciter ergo possumus considerare caritatem. Uno modo ex parte Spiritus Sancti moventis animam ad diligendum Deum: & ex hac parte caritas impeccabilitatem habet ex virtute Spiritus Sancti, qui infallibiliter operatur quodcumque voluerit. Unde impossibile est hæc duo simul esse vera, quod Spiritus Sanctus velit aliquem movere ad actum caritatis, & quod ipse caritatem amittat peccando. Nam donum perseverantiæ computatur inter beneficia Dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur, ut Augustinus dicit in Lib. II. de prædestinat. sanctorum (qui est de dono persever. cap. xiv. paulo à princ.)

Alio modo potest considerari caritas secundum propriam rationem: & sic caritas non potest aliquid nisi id quod pertinet ad caritatis rationem. Unde caritas nullo modo potest peccare, sicut nec calor potest infrigidare, & sicut etiam iniustitia non potest bonum facere, ut Augustinus dicit in Lib. II. S. Th. Op. Tom. III.

(a) *Ita cum cod. Alcan. & Paris. Nicolajns. ipsa essentia divinæ bonitatis, edit. Rom. ipsa essentia Dei, bonitatis esse essentia, potest amitti.*

de ferm. Domini in monte (cap. xxiv. paulo à princ.)

Tertio modo potest considerari caritas ex parte subiecti, quod est veritas secundum arbitrii libertatem. Potest autem attendi comparatio caritatis ad hoc subiectum & secundum universalem rationem, qua comparatur forma ad materiam, & secundum specialem rationem, qua comparatur habitus ad potentiam. Est autem de ratione forme quod sit in subiecto amissibiliter, quando non replet totam potentialitatem materię; sicut patet in formis generabilium, & corruptibilium: quia materia horum sic recipit unam formam quod remanet in ea potentia ad aliam formam, quasi non repleta tota materie potentialitate per unam formam; & ideo una forma potest amitti per accceptionem alterius; sed forma corporis celestis, quia replet totam materie potentialitatem, ita quod non remanet in ea potentia ad aliam formam, inamissibiliter inest. Sic ergo caritas patrię, quia replet totam potentialitatem rationalis mentis, inquantum scilicet omnis actualis motus ejus fertur in Deum, inamissibiliter habetur. Caritas autem vię non sic replet potentialitatem sui subiecti, quia non semper actu fertur in Deum: unde quando actu in Deum non fertur; potest aliquid occurrere per quod caritas amittatur.

Habitui vero proprium est ut inclinet potentiam ad agendum; quod convenit habitui, inquantum facti id videri bonum quod ei convenit, malum autem quod ei repugnat. Sicut enim gustus judicat lapores secundum suam dispositionem; ita mens hominis judicat de aliquo faciendo secundum suam habitualem dispositionem. Unde & Philosophus dicit in III. Ethic. (cap. v. à med.) quod *qualis unusquisque est, talis sua videtur ei*. Ibi ergo caritas inamissibiliter habetur, ubi id quod convenit caritati, non potest videri nisi bonum, scilicet in patria, ubi Deus videtur per essentiam, quæ est ipsa essentia bonitatis. Et ideo caritas patrię amitti non potest; caritas autem vię, in cuius statu non videtur (a) ipsa Dei essentia, quæ est essentia bonitatis, potest amitti.

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas illa loquitur secundum potentiam Spiritus Sancti, cuius conservatione à peccato immunes redduntur, quos ipse movet, quantum ipse voluerit.

Ad secundum dicendum, quod caritas quæ deficere potest ex ipsa ratione caritatis, vera caritas non est: hoc enim esset, si

Q hoc

hoc in suo amore haberet quod ad tempus amaret, & postea amare desineret: quod non esset vera dilectionis. Sed si caritas amittitur ex mutabilitate subiecti contra propositum exitus, quod in suo actu includitur, hoc non repugnat veritati caritatis.

Ad tertium dicendum, quod amor Dei semper magna operatur in proposito, quod pertinet ad rationem caritatis; non tamen semper magna operatur in actu propter conditionem subiecti.

Ad quartum dicendum, quod caritas secundum rationem sui actus excludit omnem motum ad peccandum. Sed quandoque contingit, quod caritas actu non agit; & tunc potest intervenire aliquid motuum ad peccandum, cui se consentiatur, caritas amittitur.

ARTICULUS XII.

Utrum caritas amittatur per unum actum peccati mortalis.

AD duodecimum sic proceditur. Videtur quod caritas non amittatur per unum actum peccati mortalis. Dicit enim Origenes in I. Periarch. (cap. 111. in fin.) Si (a) aliquando facietas capis aliquem ex his qui in summo perficere consistunt gradu, non arbitror quod ad subitum quis evacuetur, aut decidat; sed paulatim, ac animam per partes eum decidere necesse est. Sed homo decedit caritatem amittens. Ergo caritas non amittitur per unum solum actum peccati mortalis.

2. Præterea. Leo Papa dicit in serm. de passione (qui est ix. in fin.) alloquens Petrum: *Vidit in te Dominus non fidem (b) vestram, non dilectionem averfam, sed constantiam fuisse turbatam. Alundavit fetus, ubi non defecit effectus; & fons caritatis locis verba formidavit.* Et ex hoc accipit Bernardus (colligitur ex Lib. II. de amore Dei cap. vi. ante med.) quod dicitur in Petro caritatem non fuisse extintam, sed sopitam. Sed Petrus negando Christum peccavit mortaliter. Ergo caritas non amittitur per unum actum peccati mortalis.

3. Præterea. Caritas est fortior quam virtus acquisita. Sed habitus virtutis acquisita non tollitur per unum actum peccati contrarium. Ergo multo minus caritas tollitur per unum actum peccati mortalis contrarium.

4. Præterea. Caritas importat dilectionem Dei, & proximi. Sed aliquis committens aliquid peccatum mortale retinet dilectionem Dei, & proximi, ut videtur: inordinatio enim affectionis circa ea quæ sunt ad finem,

non tollit amorem suum, ut supra dictum est (art. 10. huj. quæst.) Ergo potest remanere caritas ad Deum, existente peccato mortali per inordinatam affectionem circa aliquid temporale bonum.

5. Præterea. Virtus theologica obiectum est ultimum suum. Sed alie virtutes theologice, scilicet fides, & spes, non excluduntur per unum actum peccati mortalis; immo remanent informes. Ergo etiam caritas potest remanere informis, etiam uno peccato mortali peccato.

Sed contra. Per peccatum mortale fit homo dignus morte æterna; secundum illud Rom. vi. 23. *Silpendia peccati mors.* Sed quislibet habens caritatem habet meritum vitæ æternæ: dicitur enim Joan. xv. 21. *Si quis diligit me, diligetur à Patre meo; & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum:* in qua quidem manifestatione vita æterna consistit, secundum illud Joan. xv. 11. *Hæc est vitæ æternæ ut cognoscant te (c) verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.* Nullus autem potest esse simul dignus vitæ æternæ, & morte æterna. Ergo impossibile est quod aliquis habeat caritatem cum peccato mortali. Tollitur ergo caritas per unum actum peccati mortalis.

Respondetur dicendum, quod unum contrarium per aliud contrarium superveniens tollitur. Quilibet autem actus peccati mortalis contrariatur caritati secundum propriam rationem, quæ consistit in hoc quod Deus diligatur super omnia, & quod homo totaliter sit se subiciat, omnia sua referendo in ipsum. Est ergo de ratione caritatis ut sic diligat Deum quod in omnibus velit se ei subicere, & præceptorum ejus regulam in omnibus sequi: quicquid enim contrariatur præceptis ejus, manifeste contrariatur caritati, unde de se habet quod caritatem excludere possit.

Et si quidem caritas esset habitus acquisitus ex virtute subiecti dependens, non opereretur quod statim per unum actum contrarium tolleretur: actus enim non directe contrariatur habitui, sed actui. Continuatio autem habitus in subiecto non requirit continuitatem actus: unde ex superveniente contrario actu non statim habitus acquisitus excluditur. Sed caritas, cum sit habitus infusus, dependet ex actione Dei infundentis: qui sic se habet in infusione; & conservatione caritatis, sicut Sol in illuminatione aeris, ut dictum est (art. 10. huj. quæst. arg. 3.) Et ideo sicut lumen statim cessaret esse in aere per hoc quod aliquid obstaculum poneretur illuminationi Solis; ita etiam caritas statim de-

deficit (a) esse in anima per hoc quod aliquid obstaculum ponitur influentia caritatis à Deo in animam.

Manifestum est autem quod per quodlibet mortale peccatum, quod divinis præceptis contrariatur, ponitur prædicte infusioni obstaculum: quia ex hoc ipso quod homo eligendo præfert peccatum divinæ amicitia, quæ requirit ut Dei voluntatem sequamur, consequens est ut statim per unum actum peccati mortalis habitus caritatis perdat. Unde & Augustinus dicit VIII. super Gen. ad lit. (cap. xi. in med.) quod homo Deo sibi præfere iluminatur, absente autem continuo renebratur: à quo non locorum intervallo, sed voluntatis aversione descendit.

Ad primum ergo dicendum, quod verbum Origenis potest uno modo sic intelligi, quod homo qui est in statu perfecto, non subito procedit in actum peccati mortalis, sed ad hoc disponitur per aliquam negligentiam præcedentem: unde & peccata venialia dicuntur esse dispositio ad mortale, sicut supra dictum est (1. 2. quæst. lxxxviii. art. 3.) Sed tamen per unum actum peccati mortalis, si eum commiserit, decedit, caritate amissa.

Sed quia ipse subdit, *Si aliquis brevis lapsus acciderit, cito respicit, non penitus ruere videtur*, potest aliter dici, quod ipse intelligit, eum penitus evacuati, & decidere qui sic decedit, ut ex malitia peccet; quod non statim in viro perfecto à principio contingit.

Ad secundum dicendum, quod caritas amittitur dupliciter. Uno modo directe per actuale contemptum: & hoc modo Petrus caritatem non amittit. Alio modo indirecte, quando committitur aliquid contrarium caritati, propter aliquam passionem concupiscentiæ, vel timoris: & hoc modo Petrus contra caritatem faciens caritatem amittit, sed eam cito recuperavit.

Ad tertium patet responsio ex dictis (in corp.)

Ad quartum dicendum, quod non quilibet inordinatio affectionis, quæ est circa ea quæ sunt ad finem, id est circa bona creata, constituit peccatum mortale; sed solum quando est talis inordinatio quæ repugnat divinæ voluntati: & hæc inordinatio directe contrariatur caritati, ut dictum est (in corp. & quæst. xx. art. 3.)

Ad quintum dicendum, quod caritas importat unionem quamdam ad Deum, non autem fides, neque spes. Omne autem peccatum mortale consistit in aversione à Deo, ut supra dictum est (ibid.) & ideo omne pec-

catum mortale contrariatur caritati. Non autem omne peccatum mortale contrariatur fidei, vel spei, sed quædam determinata peccata, per quæ habitus fidei, vel spei tollitur; sicut & per omne peccatum mortale habitus caritatis tollitur. Unde patet quod caritas non potest remanere informis, cum sit ultima forma virtutum, ex hoc quod respicit Deum in ratione finis ultimi, ut dictum est (quæst. xxxiii. art. 8.)

QUÆSTIO XXV.

De objecto caritatis,

in duodecim articulos divisa.

DEinde considerandum est de objecto caritatis.

Circa quod duo consideranda occurrunt. Primo quidem de his quæ sunt ex caritate diligenda. Secundo de ordine diligendorum.

Circa primum queruntur duodecim.

Primo, utrum Solus Deus sit ex caritate diligendus, vel etiam proximus.

Secundo, utrum caritas sit ex caritate diligenda.

Tertio, utrum creaturæ irrationales sint ex caritate diligende.

Quarto, utrum aliquis possit ex caritate seipsum diligere.

Quinto, utrum corpus proprium.

Sexto, utrum peccatores sint ex caritate diligendi.

Septimo, utrum peccatores seipfos diligant.

Octavo, utrum inimici sint ex caritate diligendi.

Nono, utrum sint eis signa amicitia exhibenda.

Decimo, utrum Angeli sint ex caritate diligendi.

Undecimo, utrum demones.

Duodecimo de enumeratione diligendorum ex caritate.

Q. AR-

(a) Ita mss. & edit. passim. Nicolaus cum Theologis definit, ut legitur in quæst. de carit. art. 11. ad 11.

(a) Si autem facietas. (b) Ita cod. Alcar. aliqui multi. Al. fictam. (c) Vulgata solum Deum verum.